

ISSN 2616-678X

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

# ХАБАРШЫСЫ

---

**ВЕСТНИК**

Евразийского национального  
университета имени Л.Н. Гумилева

**BULLETIN**

of the L.N. Gumilyov  
Eurasian National University

**ФИЛОЛОГИЯ** сериясы

Серия **ФИЛОЛОГИЯ**

**PHILOLOGY** Series

**№2 (123) / 2018**

1995 жылдан бастап шығады

Издается с 1995 года

Founded in 1995

Жылына 4 рет шығады

Выходит 4 раза в год

Published 4 times a year

Астана, 2018

Astana, 2018

Бас редакторы **Дихан Қамзабекұлы**  
*филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)*

Бас редактордың орынбасары **Шолпан Жарқынбекова**  
*филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)*

#### Редакция алқасы

Аскер оғлы Рамиз	ф.ғ.д., проф. (Әзербайжан)
Ақматалиев Абдылдажан	ф.ғ.д., проф. (Қырғызстан)
Бахтикиреева Улданай	ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Беженару Людмила	ф.ғ.д. проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргүл	ф.ғ.к., (Қазақстан)
Біжкенова Айгүл	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жақыпов Жантас	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Журавлева Евгения	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жаң Динжиң	PhD, проф. (Қытай)
Ескеева Мағрипа	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ержласун Гүлжанат	PhD, ассос. проф. (Түркия)
Қасқабасов Сейіт	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Негимов Серік	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нұрғали Қадиша	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нуриева Фануза	ф.ғ.д., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	ф.ғ.д., проф. (Германия)
Рахманов Носимхан	ф.ғ.д., проф. (Өзбекстан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (АҚШ)
Сәтенова Серікгүл	ф.ғ.д. проф. (Қазақстан)
Султанов Казбек	ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Тәжібаева Сәуле	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хисамитдинова Фирдаус	ф.ғ.д., проф. (РФ, Башқұртстан)
Чернявская Валерия	ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Шәріп Амантай	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Шәріпова Гүлбану	ф.ғ.к., қауымд. проф. (Қазақстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Түркия)
Янковский Генрих	PhD, проф. (Польша)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Сатпаев к-сі, 2, 408 б.

Тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31413)

E-mail: vest\_phil@enu.kz

Жауапты редактор, компьютерде беттеген Құрманғалиев Ілияс

**Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. ФИЛОЛОГИЯ сериясы**

Меншіктенуші: ҚР БжҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК

ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде 27.03.2018 ж. №16996-Ж тіркеу куәлігімен тіркелген.

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

Тиражы: 35 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі, 12/1, тел.: (7172)709-500 (ішкі 31413)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief **Dihan Kamzabekuly**  
*Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)*

Deputy Editor-in-Chief **Zharkynbekova Sholpan**  
*Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)*

#### **Editorial board**

Asker ogly Ramiz	Doctor of philology, Prof. (Azerbaijan)
Akmataliyev Abdildajan	Doctor of philology, Prof. (Kyrgyzstan)
Bakhtikireeva Uldanai	Doctor of philology, Prof (Russia)
Beisembayeva Zhanargul	Can. of philology, (Kazakhstan)
Bezhenaru Lyudmila	Doctor of philology, Prof (Romania)
Bizhkenova Aigul	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Chernyavskaya Valeriya	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Erzhiasun Güljanat	PhD, assos. Prof (Turkey)
Yeskeyeva Magripa	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Henryk Jankowski	PhD, Prof. (Poland)
Kaskabassov Seit	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Khisamitdinova Firdaus	Doctor of philology, Prof. (RF, Bashkortostan)
Metin Ekiji	PhD, Prof. (Turkey)
Negimov Serik	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurgali Kadisha	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurieva Fanuza	Doctor of philology, Prof. (RF, Tatarstan)
Reichl Karl	Doctor of philology, Prof. (Germany)
Rakhmanov Nasimhon	Doctor of philology, Prof. (Uzbekistan)
Rivers William Patrick	PhD, Prof. (USA)
Satenova Serikkul	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Sultanov Kazbek	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Sharip Amantay	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Sharipova Gulbanu	Can. of philology, assos. Prof. (Kazakhstan)
Tazhybayeva Saule	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhakypov Zhantas	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhang Dingjing	PhD, Prof. (China)
Zhuravleva Yevgeniya	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial address: 2, Satpayev str., of.408, Astana, Kazakhstan, 010008  
Tel.: (7172) 709-500 (ext. 31413)  
E-mail: vest\_phil@enu.kz

Executive editor, computer layout: Ilyas Kurmangalyev

#### **Bulletin of the L.N.Gumilyov Eurasian National University PHILOLOGY Series**

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan. Registration certificate No 16996-Ж from 27.03.2018

Periodicity: 4 times a year Circulation: 35 copies

Address of printing house: 12/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: (7172) 709-500 (ext.31413)

© **L.N.Gumilyov Eurasian National University**

Главный редактор **Дихан Камзабекулы**  
*доктор филологических наук, проф. (Казахстан)*

Зам. главного редактора **Шолпан Жаркынбекова**  
*доктор филологических наук, проф. (Казахстан)*

**Редакционная коллегия**

Аскероглы Рамиз	д.ф.н., проф. (Азербайджан)
Акматалиев Абдылдажан	д.ф.н., проф. (Киргизстан)
Бахтикиреева Улданай	д.ф.н., проф. (Россия)
Беженару Людмила	д.ф.н., проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргуль	к.ф.н., (Казахстан)
Бижкенова Айгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жакыпов Жантас	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жан Динжин	PhD, проф. (Китай)
Журавлева Евгения	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ескеева Магрипа	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ержласун Гульжанат	PhD, ассос. проф. (Турция)
Каскабасов Сейит	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Негимов Серик	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нургали Кадиша	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нуриева Фануза	д.ф.н., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	д.ф.н., проф. (Германия)
Рахманов Насимхон	д.ф.н., проф. (Узбекистан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (США)
Сатенова Серикгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Султанов Казбек	д.ф.н., проф. (Россия)
Тажибаева Сауле	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Хисамитдинова Фирдаус	д.ф.н., проф. (РФ, Башкортостан)
Чернявская Валерия	д.ф.н., проф. (Россия)
Шарип Амантай	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Шарипова Гульбану	к.ф.н., ассос. проф. (Казахстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Турция)
Янковский Хенрих	PhD, проф. (Польша)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, каб. 408  
Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31413)  
E-mail: vest\_phil@enu.kz

Ответственный редактор, компьютерная верстка Ильяс Курмангалиев

**Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия ФИЛОЛОГИЯ**  
Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК  
Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций РК под номером №16996-Ж от 27.03.2018г.  
Периодичность: 4 раза в год  
Тираж: 35 экземпляров  
Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажимукана, 12/1, тел.: (7172)709-500 (вн.31413)

## Мазмұны

<i>Абасилов А.М.</i> Жаңа қазақ әліпбиі: әлеуметтік лингвистикалық мәселелері, оларды шешу жолдары .....	8
<i>Абдуов М.И., Абдуова Н.М.</i> «Қозы Көрпеш - Баян сұлу» жырының діни мотивтері ..	15
<i>Абдразакова А.А., Ахметова Б.Б., Қасқатаева Ж.А., Бакенова А.М.</i> Сан компонентті кейбір киелі ұғымдардың қалыптасу тарихынан .....	21
<i>Аймұхамбет Ж.Ә.</i> Мифтік кеңістіктегі <i>адамзат</i> пен <i>пері-зат</i> байланысы және оның көркем әдебиетте бейнеленуі .....	30
<i>Амангазиева М.К.</i> Л.З. Будаговтың «Түрік-татар сөздерінің салыстырмалы сөздігінің» қазақ лексикографиясындағы орны .....	38
<i>Аубакирова Г.Т., Володина Е.О., Калиева С.Н.</i> Кәсіби-бағытталған шетел тілін үйренудің тұлғалық-бағытталған тәсілі .....	44
<i>Байбек А.К.</i> Үкілі Ыбырай – сан қырлы дарын иесі .....	51
<i>Байбеков С.Н., Шормакова С.М., Аязбекова Э.М.</i> Ұлы Дала көне есептері және оның Бөлтірік шешен шығармашылығындағы көрінісі .....	63
<i>Гауриева Г.М., Жумабекова Ә.А.</i> Студенттердің тілдік компетенциясын қалыптастыруда аутенттік мәтіндерді қолдану .....	74
<i>Ерғалиева Райхан</i> Қазіргі заманғы қоғамдағы ұлттық мәдени мұраның проблемалары .....	76
<i>Жұманбекова Н.З., Кабдушева А.Б.</i> Студенттерде шетелдік құзыреттілікті қалыптастыру .....	81
<i>Искакова Н.С., Ислам А.</i> Заманауи лингвистикадағы бағалау теориясының дамуы .....	86
<i>Құзбақова Г.Ж.</i> Қазақ әдет-ғұрыптық ән ырғақтылығындағы сөз просодикасы .....	96
<i>Қыдырмолдина М., Нуржанова Ж.</i> Ағылшын тілін үйрену мен оқытудың маңыздылығы .....	105
<i>Лазухина Л.В., Әбдіғалиева Т.А.</i> У. Шекспирдің «Отелло» пьесасындағы одағайлардың қазақ тіліне аударылуына талдау .....	109
<i>Нұрдәулетова Б.И.</i> Жыраулар поэзиясы мәтінінің коммуникативтік ерекшелігі .....	116
<i>Нұржанова Ж.Д., Дадехан Ж.Б.</i> Интернет көмегімен ағылшын және қазақ тілінің сөздік қорын оқыту әдістемесі .....	123
<i>Нұржаубек А.</i> Қазіргі әлемдік және отандық лингвистикадағы фрейм туралы ізденістер .....	129
<i>Оспанова А.К., Турдығылова А.К., Бакенова А.М.</i> Шетел тілі мұғалімдерінің рефлексивті қабілеттіліктерін дамуы .....	139
<i>Тұрысбек Р.</i> Ұлттық тіл табиғаты: әліпби мәні мен эволюциясы ( <i>Латын графикасына негізделген қазақ тілі әліпбиінің тарихы мен даму үрдістері туралы</i> ) .....	146
<i>Рысбаева Г.Қ., Исаева Ж.Т., Тұңғышбаева Ғ.Ж.</i> Ғаламның тілдік «культ» концептісі .....	155
<i>Сәрсекенова Қ.Қ., Меліс А.М., Тойбекова С.Р.</i> Филология мамандығы бойынша білім алушыларды компьютерлік технология бағытында оқыту .....	166
<i>Шаймерденова Н.Ғ.</i> Қазақстандағы татарлардың тарихы, тілі, мәдениеті .....	173
<i>Жазбадерек.</i> Гуманитарлық ғылымдарға саясимәдениет әлемінде заманауи зерттеу .....	185
<i>Рәсімдеу үлгісі</i> .....	188

## Contents

<i>Abasilov A.M.</i> New Kazakh Alphabet: Sociolinguistic Problems and Their Solutions .....	8
<i>Abduov M.I., Abduova N.M.</i> Religious Motifs in “Kozy Korpesh – Bayan Sulu” Poem .....	15
<i>Abdrzakova A.A., Akhmetova B.B., Kaskatayeva Zh.A., Bakenova A.M.</i> From History of Development of Some Sacral Concepts with Numerical Component .....	21
<i>Aimukhambet Zh.A.</i> The interdependence of humanity with the fairy in the mythical space and its reflection in the artistic literature .....	30
<i>Amangazyieva M.K.</i> L.Z.Budagov’s «Comparative Dictionary of Turkish-Tatar Words» in Kazakh Lexicography .....	38
<i>Aubakirova G.T., Volodina E.O., Kalieva S.N.</i> Personally-Oriented Approach in Teaching Professionally-Oriented Foreign Language .....	44
<i>Baibek A.K.</i> Ykili Ybray – Versatile Master of Transformations .....	51
<i>Baybekov S.N., Shormakova S.M., Ayazbekova I.M.</i> Ancient Tasks of the Great Steppe and Their Place in Boltirik Sheshen’s Work .....	63
<i>Gauriyeva G.M., Zhumabekova A.A.</i> Use of Authentic Texts for Formation of Students’ Linguistic Competence .....	74
<i>Yergaliyeva Rakhan</i> The Problem of National Cultural Heritage in Modern Society .....	76
<i>Zhumanbekova N.Z., Kabdusheva A.B.</i> Formation of Foreign Competencies in Students .....	81
<i>Iskakova N.S., Islam A.</i> Development of Evolution Theory in Modern Linguistics .....	86
<i>Kuzbakova G.Zh.</i> Prosody of the Word in Kazakh Ritual Song Rhythmics .....	96
<i>Kydyrmoldina M.S., Nurzhanova Zh.D.</i> The Importance of Learning and Teaching English Language .....	105
<i>Lazukhina L.V., Abdygalieva T.A.</i> Analysis of the translations of U. Shakespeare’s «Othello» plays in the Kazakh language .....	109
<i>Nurdauletova B.I.</i> Communicative Peculiarities of the Bard Texts .....	116
<i>Nurzhanova Zh.D., Dadekhan Zh.B.</i> Teaching English and Kazakh vocabulary by means of the Internet .....	123
<i>Nurzhaubek A.</i> Frame Research in the Modern World and Domestic Linguistics .....	129
<i>Ospanova A.K., Turdygylova G.D., Bakenova A.M.</i> Development of Reflexive Abilities of Foreign Languages Teacher .....	139
<i>Turysbek R.</i> Kazakh Inscription is Spirituality (About the history and trends of the Kazakh language based on Latin graphics) .....	146
<i>Rysbayeva G.K., Issayeva Zh.T., Tungushbayeva G.Zh.</i> Concept of “Cult” in Linguistic Picture of the World .....	155
<i>Sarekenova K.K., Melis A.M., Toybekova S.R.</i> Training Graduates of Philology Specialty in the Field of Computer Technology .....	166
<i>Shaymerdinova N.G.</i> The History, Language and Culture of Tatars in Kazakhstan .....	173
<b>Chronicle.</b> Modern research on humanitarian sciences in the polycultural peace .....	185
<b>Template</b> .....	188



## Содержание

<i>Абасилов А.М.</i> Новый казахский алфавит: социолингвистические проблемы, пути их решений .....	8
<i>Абдуов М.И., Абдуова Н.М.</i> Религиозный мотивы в лиро-эпическом произведений «Козы Корпеш – Баян сулу» .....	15
<i>Абдразакова А.А., Ахметова Б.Б., Каскатаева Ж.А., Бакенова А.М.</i> Из история развития некоторых сакральных понятий с компонентами числительных .....	21
<i>Аймухамбет Ж.А.</i> Взаимосвязь человечества с феи в мифическом пространстве и его отражение в художественной литературе .....	30
<i>Амангазиева М.К.</i> Роль «Сравнительного словаря турецко-татарских наречий» Л.З. Будагова в казахской лексикографии .....	38
<i>Аубакирова Г.Т., Володина Е.О., Калиева С.Н.</i> Личностно-ориентированный подход в обучении профессионально-ориентированному иностранному языку .....	44
<i>Байбек А.К.</i> Үкілі Ыбырай – многоликий мастер перевоплощений .....	51
<i>Байбеков С.Н., Шормакова С.М., Аязбекова Э.М.</i> Древние задачи Великой Степи и их место в творчестве Болтирик шешена .....	63
<i>Гауриева Г.М., Жумабекова А.А.</i> Использование аутентичных текстов при формировании языковой компетенции студентов .....	70
<i>Ергалиева Р.А.</i> Проблемы национального культурного наследия в современном социуме .....	76
<i>Жуманбекова Н.З., Кабдушева А.Б.</i> Формирование иноязычных компетенций у студентов .....	81
<i>Искакова Н.С., Ислам А.</i> Развитие теории оценки в современной лингвистике .....	86
<i>Құзбақова Г.Ж.</i> Просодика слова в казахской обрядовой песенной ритмике .....	96
<i>Қыдырмолдина М., Нуржанова Ж.</i> Важность обучения и преподавания английского языка .....	105
<i>Лазухина Л.В., Абдигалиева Т.А.</i> Анализ перевода на казахский язык междометий пьесы У. Шекспира «Отелло» .....	109
<i>Нурдаулетова Б.И.</i> Коммуникативные особенности текстов жырау .....	116
<i>Нуржанова Ж.Д., Дадехан Ж.Б.</i> Приемы изучение английской и казахской лексики с помощью интернет .....	123
<i>Нуржаубек А.</i> Фреймовый подход в современной отечественной и мировой лингвистике .....	129
<i>Оспанова А.К., Турдыгылова А.К., Бакенова А.М.</i> Развитие рефлексивных умений учителей иностранных языков .....	139
<i>Турсыбек Р.</i> Природа национального языка: сущность и эволюция алфавита ( <i>Об истории и тенденциях казахского языка на основе латинской графики</i> ) .....	146
<i>Рысбаева Г.К., Исаева Ж.Т., Тунгышбаева Г.Ж.</i> Концепт «Культ» в языковой картине мира .....	155
<i>Саркенова К.К., Мелс А.М., Тойбекова С.Р.</i> Обучение выпускников филологических специальностей в области компьютерных технологий .....	166
<i>Шаймерденова Н.Г.</i> История, язык, культура татар в Казахстане .....	173
<i>Хроника.</i> Современные исследования по гуманитарным наукам в поликультурном мире ...	185
<b>Образец оформления статьи</b> .....	188

XFTAP 415.61

**Г.Қ.Рысбаева<sup>1</sup>, Ж.Т.Исаева<sup>2</sup>, Ғ.Ж.Тұңғышбаева<sup>3</sup>**

<sup>1</sup>Нұр-мұбарак Египет ислам мәдениеті университеті, Алматы, Қазақстан

<sup>2,3</sup>С. Ж. Асфендияров атындағы қазақ ұлттық медицина университеті,  
Алматы, Қазақстан

(E-mail: <sup>1</sup>guldarhan@inbox.ru, <sup>2</sup>zhanar\_isaeva@inbox.ru, <sup>3</sup>galiya503@gmail.com)

### **Ғаламның тілдік «культ» концептісі**

**Андатпа.** «Культ» концептісі қандай да болмасын халықтың рухани-мәдени концептілер жүйесінде өзіндік орны бар концептілерінің бірі. Рухани мәдениет адамдардың қоршаған дүниеге көзқарасы, діни танымы, наным-сенімі, мінез-құлқы, қабілеті, т.б. ұғымдар арқылы танылады. Культ өзінің абстракциялы сипаттамасы бойынша өте күрделі. Культтік лексиканы зерттеу - дінді зерттеу емес, ол тіл арқылы халықтың ертедегі рухани байлығын, рухани-мәдени өмірін, дүниетанымдық болмысын, наным-сенімін, әдет-ғұрып, салт-дәстүрлерін жан-жақты қарастыру, байымдау болып табылады. Әр ұлттың өз әлемдік бейнесі бар, себебі тіл тек ойлау, қарым-қатынастың құралы ғана емес, тіл бүкіл этностың рухани және мәдени айнасы. «Культ» концептісі жүйесіндегі «сыйыну», «жалбарыну», «табыну», «құрметтеу» сөздерінің тілдік-танымдық моделі ерекше мәнге ие. Концепт арқылы халықтың, ұлттың дүниетанымын, ой-өрісін, білімін анықтауға болады.

**Түйін сөздер:** «Культ» концепті, антропоцентризм, сыйыну, құрметтеу, табыну, ассоциация, концептілік өріс.

**Кіріспе.** Қазіргі жаһандану үдерісінде тіл білімінде этнолингвистикалық, этнопсихоллингвистикалық, әлеуметтік лингвистикалық, когнитивтік лингвистикалық, лингвомәдениеттанымдық бағыттарда «Дүниенің тілдік бейнесі», «Түркілік ғалам моделі» теориялары тұрғысынан түрлі зерттеулер жүргізу кең үрдіс алып келеді. Қазіргі кезде дүниенің тілдік бейнесін жалпы адамзат танымындағы әлем моделімен және дүниенің тұтас концептуалдық бейнесімен бірлікте қарастыру - әрі философиялық, әрі филологиялық зерттеулер нысаны бола алады. Ғаламның тілдік бейнесі мен ғаламның концептуалдық бейнесінің «тіл – ойлау - әлем (ғалам)» аясында зерттеудің қажеттілігі артып отыр.

Тіл білімінде культтік наным-сенімдерге қатысты фразеологизмдердің зерттелу тарихы әріден басталғанымен, олардың қалыптасу негіздері, танымдық табиғаты лингвистикалық тұрғыдан ашыла қойған жоқ. Жұмыста жүйелі түрде «Культ» лексемасы алғашқы рет концепт тұрғысынан қарастырылады. Жалпы түркілік деңгейдегі «Культ» концептісі әлі күнге дейін толық қарастырылып, салыстырмалы түрде жете зерттеле қоймаған. «Культ» ұғымы тарихи-этнографиялық, діни, мифологиялық, философиялық тұрғыдан ғана қарастырылды. Бұл ұғым когнитивті лингвистикаға, тіл мәдениетіне, социоллингвистикаға, мифологияға, этнографияға да тікелей қатысы бар ауқымы кең этнолингвистикалық мәселенің бірі болғандықтан, мұны қазақ, қырғыз, өзбек, татар, тува, хакас, алтай, шор, якут (саха) т.б. ірілі-ұсақты түркі тілдерінің материалдары негізінде қарау оның архитиптік элементтерін, түркі мәдениетіне ортақ таным элементтерін анықтауға мүмкіндік береді. Алайда түркі тілдес халықтардың тілінде материалдар негізінде түптүркілік культ концептісінің барлық құрылымын бір ғана зерттеу жұмысында түгел қамтып, жан-жақты қарастыру мүмкін емес, сондықтан тек қазақ тіліндегі тиісті этнолингвистикалық параллелдерді саралаудың бірегей ғылыми-танымдық көріністеріне ерекше көңіл бөлінеді.

**Зерттеу жұмысының өзектілігі.** Қазіргі таңда қоршаған орта, әлем, дүние туралы барлық мағлұматтар халықтың сан ғасырлық дүниетанымы негізінде туындаған тілдік бірліктер яғни жеке сөздер, мақал-мәтелдер, фразеологизмдер, қанатты сөздер, прецедентті мәтіндер арқылы сақталып, атадан-балаға, ұрпақтан-ұрпаққа беріліп, әлемнің тілдегі бей-



несі жаңарып та, толығып та отырады. Әр ұлттың өз әлемдік бейнесі бар, себебі тіл тек ойлау, қарым-қатынастың құралы ғана емес, тіл бүкіл этностың рухани және мәдени айнасы. Тіл – мәдениетті сақтаушы, дамытушы, ұрпақтан-ұрпаққа тасымалдаушы ерекше коммуникативтік құрал, салт-сананың, ұлттық ділдің, ұлттық ойлау мен сананың сан қырлы қасиеттерінің көрінетін тұсы.

Тіліміздегі культке қатысты атаулар, терминдер, лексика-фразеологиялық, паремиологиялық бірліктер мен мақал-мәтелдердің қоғамда қалыптасқан ауыспалы мағынасын ғана емес, сонымен қатар сол мағынаның қалыптасуына негіз болған о бастағы әр алуан уәждерін анықтау жұмыстың өзектілігін көрсетеді. Сонымен қатар түркі халықтарындағы культке қатысты атаулардың және ертедегі дүниетаным мен наным-сенімдер, салт-дәстүрлер әлеуметтік-қоғамдық түрткі жайттарға қатысты ұғымдарға негізделген лингвомәдени бірліктердің қолдану деңгейін антропоцентристік тұрғыдан айқындау көзделді.

**Зерттеудің негізгі нысаны.** Культке қатысты атаулар, культтік фразеологиялық, паремиологиялық бірліктер, халық ұғымында қалыптасқан ұғым-түсініктерді көрсететін, қазіргі көркем мәтіндерде көрініс тапқан мифологиялық, сакральды жүйелердегі, т.б. «культ» концептісінің тілдік репрезентанттарының ұлттық-танымдық мәні мен олардың түркі тілдеріндегі соның ішінде қазақ, қырғыз, өзбек тілдеріндегі қолданыс ерекшеліктері этнолингвистикалық және этномәдени негізі. Біздің зерттеу аспектіміз – дүниетанымдық тіл білімі.

**Зерттеудің мақсаты мен міндеттері.** Жұмыстың негізгі мақсаты – түркі тілдеріндегі культ концептісін танытатын тілдік бірліктер жүйесін кешенді зерттеу. Алға қойған мақсатқа қол жеткізу үшін келесі міндеттер анықталды:

- негізгі ұғымдарды теориялық тұрғыдан сипаттау;
- культтік фразеологизмдердің адам санасында бейнеленген тілдік, құрылымдық ерекшеліктеріне талдау жүргізіп, ұлттық-мәдени және танымдық сипатын ашу;
- культтік ұғымдардағы тілдік бірліктер мен культтік фразеологизмдердің ассоциативтік көрінісін сипаттап, олардың ассоциативтік ерекшеліктерін саралау.

**Зерттеудің әдіс-тәсілдері.** Зерттеу барысында теориялық-әдістемелік негіз ретінде антропоцентристік және когнитивтік лингвистиканың «дүниенің тілдік бейнесі» теориясының қағидалары басшылыққа алынды. Соған сәйкес тарихи-салыстырмалы сипаттау, жүйелеу, топтау, салыстыру, этимологиялық түсіндіру, этнолингвистикалық талдау, құрылымдық және концептуалдық, фреймдік талдау әдістері қолданылды.

**Зерттеу жұмысының тарихы.** Діннің шығуын, таралуын және түрлерін мифологиялық, тарихи, этнографиялық тұрғыдан зерттеушілердің бірі - кеңес одағы кезіндегі атақты ғалым С.А. Токаревтің «Ранние формы религии» деген ғылыми еңбегі [1] дүниежүзі халықтарының мәдениетіндегі алғашқы қауымдық діни наным-сенімдердің шығу мәселесі мен культ түрлеріне арналған. Онда ғалым алғашқы наным-сенімдер тотемизмді, шаманизмді, нагуализмді, магизмді, анимизмді, бақсылық және жерлеу культін, алғашқы қауымдық культ, кәсіптік культ, аграрлық культ, отбасы культін, құрбандық шалу культін, тау культін, т.б. діни, этнографиялық тұрғыдан қарастырды.

Культ концептісінің барлығы діни наным-сенімдердің негізінде қалыптасқан, сондықтан олар теология, мифология, этнография тұрғысынан қарастыратын ғылыми еңбектер. Мысалы, С.Н. Ақатаев «Культ предков у казахов и его этногенетические и историко-культурные истоки» деген кандидаттық диссертациясында *аруақтар культіне, күн культіне, жер-ана культіне* тоқталады [2], Хорезм өзбектерінің дінін зерттеуші Г.П. Снесарев «О причинах сохранения религиозно-бытовых прежитков у узбеков Хорезма» зерттеу еңбегінде [3] ислам діні, шаманизм, анимизм, магизм және *аруақтар культі, табиғат культі, қасиеттілер культін философиялық тұрғыдан* қарастырады.

Зерттеу тақырыбына тікелей қатысты бағалы деректер «Мифы, культы, обряды, народов зарубежной Азии», «Символика культов и ритуалов народов зарубежной Азии» деп аталатын жинақтардан [4] табылды.

Ал ертедегі діни наным-сенім, әдет-ғұрып, мифологиялық нанымдар жөнінде қазақ халқында Ә.Т. Төлеубаевтың «Реликты доисламских верований в семейной обрядности казахов (XIX начале XX в.)» [5], қырғыз халқында Т.Д. Баялиеваның «Доисламские верования и их пережитки у киргизов» [6], өзбек халқында Г.П. Снесаревтың «Реликты домусульманских верований и обрядов у узбеков Хорезма» [7], алтай халықтарында А.М.Сагалаевтың «Мифология и верования алтайцев. Центральнo-азиатские влияния» [8] деген еңбектерінде құнды мәліметтер беріледі.

Бүкіл әлем халықтарының, оның ішінде түркі тілдес басқа халықтардың наным-сенімдерімен байланысты культтік ұғымдар, культ түрлері мифтер мен аңыздар туралы нақты деректер бүкіл әлем халқының мифологиялық сөздігінде берілген.

Түркі тектес халықтардың мәдениетінен, атап айтқанда, наным-сенімдерінен, мифологиялық дүниетанымдарынан, салт-тәстүрлері мен әдет-ғұрыптарынан, тұрмыс-тіршілігінен орын тепкен сан-алуан культтік ұғымдар мен культ түрлерінің, культтік фразеологизмдердің зерттелу жайына келетін болсақ, бұл да ғалымдардың назарынан тыс қалмаған мәселе екенін айта кеткен жөн. Оларды Г.Н. Потанин, В.В. Радлов, Ш. Уәлиханов, Ә. Марғұлан, Ә. Диваев, М. Аджи, Ә. Қоңыратбаев, А. Аманжолов, Қ. Жұбанов, Р. Сыздық, К. Байпақов, Т. Жанұзақов, Х. Арғынбаев, С.А. Қасқабасов, А. Махмұтов, Б. Сағындықұлы, С.Н. Ақатаев, О. Сүлейменов, Ә.Қ. Ахметов, С. Қондыбай, А.Б. Салқынбай, Қ. Аронов, Қ. Ғабитханұлы, т.б. ғалымдардың еңбектерінен де кездестіруге болады.

Түркі тілдес халықтардың әдет-ғұрпы, мәдени өмірі ортақ болған. Түркі тілдес халықтардың толық тізімі қырыққа жетеді. Олардың ішінде алты тәуелсіз мемлекет бар: Түркия, Қазақстан, Өзбекстан, Әзербайжан, Түрікменстан, Қырғызстан республикалары. Түркі тілдес халықтардың этнографиясы мен тілдері әлі күнге дейін толық зерттелініп болған жоқ.

Түркі халықтарының салт-дәстүрінде ерекше орын алатын табу мен эвфемизмдердің этнолингвистикалық жүйесі және олардың этномәдени негіздері туралы ғалым Ә.Қ. Ахметов «Түркі тілдеріндегі табу мен эвфемизмдер» [9] деген тарихи-салыстырмалы этнолингвистикалық еңбек жазған. Бұл салыстырмалы лингвистика, когнитивті лингвистика, социолінгвистика, тіл мәдениетіне, этнографияға тікелей қатысы бар ауқымды, кең, өте құнды этнолингвистикалық зерттеу жұмысы. Қ. Ғабитханұлының «Наным-сенімге байланысты қазақ тіліндегі тұрақты тіркестер» деген диссертациялық жұмысында халықтық наным-сенімдер мен ырымдарға қатысты қазақ тіліндегі тұрақты тіркестерді этнолингвистикалық тұрғыда қарастырылды [10].

Түркі халықтарының мекені, этногенезі, тұрмыс-тіршілігі, шаруашылығы мен кәсібі, әдет-ғұрпы, мәдениеті мен өнері, әдебиеті мен музыкасы, тілі, ділі ұқсас болғанымен оларды түркітануда үш үлкен топқа жіктейді. Біз қарастырып отырған қыпшақ тобындағы – қазақ, қарлұқ тобындағы - өзбек, қырғыз-қыпшақ тобындағы – қырғыз халықтарының тілінің арасындағы ортақ түркілік ұқсастықтары мен әр топтың өзіне тән айырмашылықтары бары белгілі және олардың болуы да заңды. Өзге де ТМД елдері сияқты, Қазақстан, Қырғызстан, Өзбекстан да егемендікке қол жеткізіп, тәуелсіздік алып, өздерінің тарихын жаңа тұрғыда жазып, түркі негізді тілдеріне бәрі де ерекше мән беруге кірісті. Қазір бұл үш ел мызғымас, берік одақ құрып отыр. Тегі бір қазақ, қырғыз, өзбек халықтарының достық тамыры тереңде жатыр. Мың жылдықтан бері келе жатқан ортақ тарихы бар, мәдениеті мен дәстүрі, тілі мен діні бір, жері мен суы да бір. «Қазақ, қырғыз - бір туған. Жүзіміз ұқсас, жүрегіміз бір, тіліміз ұқсас, тілегіміз бір» дегенді бауырлас екі халық қайталаудан танбай келеді. Өйткені қырғыз бен қазақ – егіздің сыңарындай, ырым-сырымы бір, дүниетанымы, менталитеті ұқсас, тағдыры мен тарихы ортақ, ежелден сырлас, мұндас халық. Қазақтар «Өзбек өз ағам» десе, өзбектер қазақты «қанатым, қамқор бауырым» дейді. «Қозақ иолдашың болса, иолдан адашмәйсан» - деп өзбек ағайындар қазақ бауырларын жоғары бағалаған.

«Культ» концептісінің жан-жақты қырларын сан алуан лексикографиялық дереккөздер талпыныс жасайды. Лексикографиялық деректер культ концептісінің тілдік репрезентанттары түрлерінің семантикасын, олардың бейнелік мағыналарын ашуға және әр лексеманың уақыт ағымындағы мағыналық өзгерістерін анықтауға жол ашады. Тілдік репрезентанттарына халықтың жаратылыс құбылыстарын бағалаушы культтік ұғымдар, культтік фразеологизмдер мағыналық құрылымындағы, семантикалық тұлғасындағы кодталған әртүрлі ақпараттарды айқындау тіл білімінің өзекті мәселелерінің бірі болып табылады.

Қырғыз тіліндегі сөздікте берілген мағыналарды жинастырсақ, қырғыз тілінде аталмыш лексеманың мынадай мағыналары тіркелген. Культ: 1. Табынуу, сыйынуу. Байырқы элдерин күнгө табынышы; 2. рел. Диний ырым-жырымдардын жыйнағы. Ыймам, поп, т.б. [11, 315].

Қазақ тіліндегі атеистік сөздікте: Жаратылыстан тыс күшке байланысты діни әрекеттер жиынтығы делінген. Онда діни табынудың екі түрі айтылады: 1) магиялық 2) мейрімденушілік. Культ латынның «cultus» - «күту», «сыйлау», «құрметтеу» деген сөзінен алынған [12, 144].

Мәдени-философиялық энциклопедиялық сөздікте: Культ - күтім, құрметтеу. Культ – ерекше тылсым күшке сену бағытында жасалатын қимыл, әдет-ғұрып, салт-жоралар жиынтығы. Культ – орталығы түрлі ғибадат етер заттары бар храм, табынатын үйлер. Көп жағдайда көркем шығармашылықтың классикалық үлгісі де культтік қызмет атқарады. Культтің негізгі түрлері – магия (қоршаған ортаға бір тылсым күштің әсер етуі, арбау); тілек тілеп жалбарыну, шарапат күту (Құдайға, рухқа, Аллаға, Аруаққа жалбарыну); қасиеттілер культі [13, 139].

Мифологиялық сөздікте: «Культ» лексемасы латынның «cultus» — «сыйыну, табыну, жалбарыну, бас ию, құрметтеу» мәнінде жұмсалатын сөзіне қатысты қалыптасқан. Культтің тарихи түрлері: тотемдік культ, шамандық культ, жерлеу культі, алғашқы қауымдық культ, кәсіптік культ, аграрлық культ, отбасы культі, құрбандық шалу культі, т.б. Кейде культ объектіге байланысты бөлінеді: күн культі, ай культі, аспан культі, су культі, от культі, тау культі, аруақтар культі, тірі жәндіктер культі және т.б.» [14, 555].

Қазақ және қырғыз тілдерінің лексикографиялық деректерінде тіркелген мағыналардың ұқсастықтарымен қатар бірқатар алшақтықтары да байқалады. Екі тілдегі лексемалар мағыналарының сан жағынан алшақтылығының өзі екі халықтың ұғымдық, дүниетанымдық ерекшеліктерін аңғартады.

«Культ» ұғымы қазақ және қырғыз этникалық мәдениеттері үшін әмбебап категория болып табыла отырып, мағыналық және басқа компоненттерінде көрінетін өзіндік ұлттық ерекшеліктерімен өзгешеленеді.

Лексикографиялық дереккөздерде тіркелген мағыналарынан байқағанымыздай, аталмыш ұғым қазақ және қырғыз халықтары үшін жоғары дәрежелі абстракциясы бар ұғымдарға жатады. Жоғарыдағы деректер бойынша культ лексемасының тіркелген мағыналарынан абстрактілі, материалдық емес, бір затты құрметтеуге, киелі заттарға табынуға, жаратушы күштерге сыйынуға, жалбарынуға, діни наным-сенімдерге, қатыстылық т.б. ақпараттық, бөліктерін бағамдауға болады. Сондықтан түркі тілдеріндегі (қазақ, қырғыз) аталмыш сөздіктерден алынған культ лексемасы түсіндірмелерінің барлығы бұл тілдердегі аталған концептінің ұғымдық аясын, қабатын құрайтын ерекшеліктерін байқауға болады.

Сөздіктерде берілген мағыналарды жинастырсақ, аталмыш лексеманың мынадай танымдық мағыналарын тіркеуге болады. «Культ» лексемасы «сыйыну», «жалбарыну», «табыну», «құрметтеу» сияқты етістіктер төңірегінде топтастырылған кең ұғым, культ дәстүрлі діндердің, діни наным-сенімдердің әдет-ғұрыптық жағы, дәлірек айтсақ, культ – діннің әдет-ғұрыптық жағы (құрбандық шалу, тасаттық беру, намаз оқу, ораза ұстау, құрбан айт өткізу); осы әдет-ғұрыптарды өткізу кезінде қолданылатын құралдар (Құран, жайнамаз, тасбих, садақа, діни адамдардың киімдері, т.б.) төңірегіндегі ұғымдар.

**Зерттеу барысында «Культ» концептісі мынадай концепт-фреймдер жүйесіне бөлінді:** жаратушының құдіретімен тілдесу; жаратушы күштерден көмек сұрау; табиғаттың тылсым күштеріне жалыну; жан-жануарларды пір тұту; аруақтарды құрметтеу; әулиелі жерлерге мінәжат ету; тағдырдың жазуы, құдайдың бұйрығы; Құдай алдында айыпты, күнәһар болмау; басқан түскен қиындыққа көну; ризашылық білдіру (алғыс, бата, тілек); наразылық білдіру (қарғыс, ұрсу, зеку); тәубешілік жасау; кешірім сұрау, өтіну; табалау (дұшпандарын); шошыну (жағасын ұстап); бар әлемді жасаушы ұлы күш, құдырет иесі деп сыйлау.

**Зерттеу жұмысының талдануы.** Тіл арқылы қоршаған ортаны, адамзат қасиеттерін, қоғамдық құбылыстар мен жаратылысты танып білудің ғылыми-теориялық негіздерін қарастыратын, антропоцентристік бағыт шеңберінде қалыптасқан тіл білімінің жаңа саласы - когнитивті лингвистика. Сондықтан когнитивті лингвистика тіл білімінің танымдық бағыттары мен аспектілерін әртүрлі қырынан негіздейді және адамның таным процесіне қатысты білімін тереңдетеді, тәжірибесін молайтады. Когнитивті лингвистика – мәліметтердің адам танымында өңделіп, адам санасында қалыптасқан тілдік формадағы білімдер жиынтығы. Сонымен қатар, дүние бейнесін модельдеуге, тілдік сананың құрылымын модельдеуге бағытталады. Дүниенің тілдік бейнесін жасаудағы басты ұстанымдардың бірі – антропоцентризм. **Антропоцентризм** – (гр. **antrōpos** - адам және **centrum** - *центризм* (орталық) «адам» және «центризм» деген екі сөз қосылып, адамның дүниетанымындағы рөлін көрсететін философиялық термин. Ол жаңа заман лингвистикасында негізгі назар тек тілге емес, оны жаратушы, қолданушы және дамытушы адамға аударылады. «Адамзат баласының дүниетанымын, парасат-пайымын, тілдік бейнесін, білімін, ойлау құбылыстарының сан қырын ашу - адам үшін, адамның игілігі үшін, адамның білімі үшін, яғни дүниенің, әлемнің бәрі адам үшін» деген ұғымға саяды Антропоцентризм – дүниені, тілді адами тұрғыдан, адам үшін түсіндіретін концепция.

Әлемнің тілдік бейнесін, дүниетанымдық сипатын әр қырынан академик **Ә. Қайдар**: *«Өткен өмір мен бүгінгі болмысты танып білудегі логикалық, философиялық, дүниетанымдық, эстетикалық, тағлымдық, прагматикалық, этнолингвистикалық мәнін түсінуде адам баласына тән асқақ ой, тегеурінді тұжырым, кешенді ақыл, дара біткен даналық – бәрі-бәрі сайып келгенде, тауып айтылған сөз арқылы ғана әр қырынан жарқырып көріне алады»* [15,16] десе, когнитивті лингвистика мен этнолингвистиканың өзара байланысын ғалым **Ж. Манкеева** былайша түсіндіреді: *«Әр халықтың басынан кешкен тарихы бүкіл рухани, мәдени байлығы, болмысы, дүниетанымы, өмір тіршілігіне, күнделікті тұрмысына қажетті бұйымдары, әдет-ғұрпы, салт-санасы, талғамы және т.б. тілде сақталып, тіл арқылы ұрпақтан-ұрпаққа беріліп отырады»* [16,43]. Демек, әлемнің тілдік бейнесі тіл арқылы танылады, тілдің танымдық көріністері тіл арқылы ұрпақтан-ұрпаққа беріліп отырады.

Тілдегі әлемнің ұлттық бейнесі туралы айтқанда, ғалымдар концепт, концепт түрлері туралы ұғымындарды қарастырып жүр. **Концепт** – *белгілі бір танымды айқындайтын тірек сөздер көлемінде танылатын ұлттық болмысқа негізделген санадағы ақиқат дүниенің құндылықтарын көрсететін ақпараттар бірлігі*. «Концепт» бір ғана ұғымды бермейді. Ол әр ұлттық ерекше дүниетанымын көрсететін, ұзақ ғасырларда санада сақталып келген ұлт заңдылықтары жөніндегі түсінікті білдіретін күрделі құрылым.

Біздің жұмысымыздағы концептік талдаудың негізгі мақсаты – «культ» концептісін ғаламның тілдік бейнесі аясында түсіндіру. «Культ» концептісі лингвомәдениеттік өзгеше тілдік көрінісі бар, ұлттық-мәдени ерекшеліктері байқалатын түркі тілдеріндегі, қазақ, қырғыз, өзбек халықтарының санасында берік орын алған жоғары құндылық категориясына жататын концептілер болып табылады. Концепт ретінде жалпыұлттық құндылықтарды түсіндіре алатын ұғымдар екі бағытта жүргізіледі; когнитивтік және рухани-мәдениеттанушылық. Концептіні түсінудің лингвокогнитивтік және лингвомәдени бағыттары бір-біріне қайшы келмейді, керісінше, бірін-бірі толықтырады, бір құбылыстың екі жағын: сөздің



және оның мағыналарының қосылуы; сөздің мәдени контекске енгізілуі. Лингвокогнитивтік концепт – санада ақиқат дүниенің құндылықтарын көрсету, санадан мәдениетке бағыт; ал лингвомәдениеттік концепт – тіл мен мәдениеттің өзара әрекеті жүзеге асыратындықтан кез келген санадағы ақиқат дүние жүзеге асады, мәдениеттен санаға бағыт.

В.А. Маслова «Когнитивті лингвистикаға кіріспе» оқу құралында адам санасындағы білім әртүрлі тілдік құрылымдар арқылы көрініс табады дей келе: «... елестету, схема, картина, фрейм, сценарий (скрипт), гештальт» сияқты бірліктерді адам танымындағы ақпараттарды сыртқа шығаруда қолданылатын тілдік құрал деп есептеген [17,35]. Кез келген концепт тілдік бірліктер (атаулар, терминдер, мақал-мәтел мен қанатты сөздер, тұрақты сөз тіркестері, сөйлемдер, т.б.) арқылы, олардың әр түрлі құрылымдық модельдері арқылы тілде көрініс табады. Олардың бастылары: фрейм, скрипт; схема; ойсурет, гештальт, сценарий немесе сюжет, ассоциация т.б. Бұлар санада белгілі бір құрылым үлгісінде сақталатын, бірінен соң бірі келетін сатылы әрекет. Біз өз жұмысымызда *ойсурет, фрейм, сценарий, гештальт, ассоциация* концептілерін тілдік материал талдауда қолданамыз. Тіл – мәдениетті сақтаушы, дамытушы, ұрпақтан-ұрпаққа тасымалдаушы ерекше коммуникативтік құрал, салт-сана-ның, ұлттық ділдің, ұлттық ойлау мен сананың сан қырлы қасиеттерінің көрінетін тұсы.

Фрейм (фрейм – ағылшын сөзі, «қаңқа» деген мағына береді) алғашында лингвистикалық құрылым ретінде қарастырылса, кейінгі кезде ол дүниетанымдық яғни когнитивтік құрылым тұрғысынан түсіндіріліп жүр. Фрейм теориясын алғаш рет ұсынған американ ғалымы М.Минский. Ал **В.А.Маслова**: «*Фрейм – жадыда сақталған түсініктер мен санада қордаланған білім құрылымының типі, сондай-ақ адамның өмірлік тәжірибесінің белгілі бір фрагменті жөніндегі ақпарат. Ол білімнің құрамына лексикалық мағына, энциклопедиялық және экстралингвистикалық білім енеді. Фрейм қандайда бір басты, өзекті концептуальды атау (нақты сөз арқылы білдірілетін мағына, ұғым) төңірегіне құрылады, сондықтан сол концептуальды атаумен ассоциация тудыратын ақпаратты түгелдей қамтиды*» деген анықтама береді [17,46 б.]. Ғалым **Н.Уәли**: «*Фреймнің маңызды категориялық ерекшелігі – тілдік және тілдік емес білімді біртұтас когнитивті бейнеге (образға) айналдыра алатын құрылым*» деп түсіндіреді [18,46 б.]. Фрейм – бір нәрсе туралы адам санасындағы ақпараттық құрылымдар жүйесі, бір біріне байланысты ұғымдар мен түсініктер жиынтығы. Фрейм – белгілі бір концепт төңірегінде жинақталған тілдік бірліктер. Фрейм - әрі схемаға түсіру формасы.

«Культ» концептісі туралы жазылған тарихи және археологиялық деректерге жүгіне отырып, культ ұғымына қатысты атауларды мағыналары жағынан жүйелеп топтап, культ ұғымын білдіретін жеке атаулар, фразеологизмдер, қанатты сөздер мен мақал-мәтелдер, сөйлемдер, когнитивтік бірліктер, яғни тілдің когнитивтік бейнесін т.б. концептуалдық өріс аясында топтастырып, ақиқат болмыстағы дүниетанымдымызды, фреймдер арқылы көрсетуге тырыстық.

Концептілік өріс – әрбір ру, әрбір этностың, болмыс-бітімі мен мәдени құндылығын көрсететін тілдің когнитивтік бейнесі. Олар макро және микроконцептілер құрайды. Тілдің когнитивтік бейнесін тілдегі кез келген тілдік бірліктердің астарынан көруге болады. Мәселен, қазақ тіліндегі мақал-мәтел, фразеологизмдер, қанатты сөздер қазақ халқының сан ғасырлық дүниетаным негізінде туындаған тілдік бірліктер болып табылады.

Ұлттық танымда жүйеленген, сол ұлттың мәдени құндылығын көрсететін концептілер (жаратушы күштер, аспан денелеріне табыну, алғыс, қарғыс, бата сөздерге табыну) ұлттық мәдени концептілерге жатады.

Зерттеу жұмысымызда культ концепті түрлерін, өткен дәуірдегі халықтың дүниетанымнан мол хабардар беретін культтің когнитивтік бейнесін айқындауда *Ай культі, Күн культі, Су культі, От культі, Умай ана культі, Ағаш культі, Аруақтар культі және Жаратушы күштер концептісіне* қатысты тілдік бірліктерді этнолингвистикалық тұрғыда қарастырамыз.

Қарастырылып отырған От культінің фреймдік құрылымы «от – үйдің иесі, отбасының символы, шамшырағы, қамқоршысы, аластатқыш, тазартқыш қасиеті бар»; Су культінің фреймдік құрылымы «сусын», «пайғамбар»; Ағаш культінің фреймдік құрылымы «ғаламдық ағаш», «бәйтерек»; Аруақтар культінің фреймдік құрылымы «жан», «рух», «өлім», «өмір», «тұлдау», «үші, жетісі, қырқын беру», «ас беру», «оң жаққа жатқызу», «оң жақтан шығару», «шырақ жағу», т.б. Жаратушы күштер концептісінің фреймдік құрылымы «қолдаушы, қорғаушы», «нұрын төгу», «шапағатын тигізу», «зират ету», «жұмақ», «дозақ», «зікір салатын орын» т.б. танымдық діни ғұрыптық әрекеттерден тұрады.

Танымдық құрылымдардың тағы бірі – сценарий. Сценарий дегеніміз – адам жадында сақталған, белгілі бір жағдаяттағы іс-әрекеттің (оқиғаның) бірінен кейін бірі болатын стереотипті, сатылы жүйесі. Сценарий концептінің идеясын танытатын сюжеттерден құралады. Сценарий де, сюжет те – өзара жалғасқан оқиғалардың тізбегі; солардың біртұтас желісі. Фрейм мен сценарийдің бір-бірімен ұқсастықтары да, айырмашылықтары да бар. Ұқсас жақтары – екеуі де белгілі жағдаятқа байланысты ұғымдарды тілдік бірліктер арқылы көрсетеді, айырмашығы: фрейм – белгілі бір ұғымды бүтін күйінде, топтастырылған пішінде, болмаса сызбанұсқа түрінде бейнелесе, сценарий – бірінен кейін бірі болатын әртүрлі іс-әрекетті сатылып көрсетеді. Жаратушы күштер концептісінің сценарийлік құрылымы Құдайға жалбарыну, сыйыну, құран оқу, намаз оқу, садақа беру, зікір салу сияқты әрекеттер бірінен-кейін бірі жалғасып жатады.

Гештальт та (неміс тілінде Gestalt – фигура, форма, құрылым), – фрейм сияқты дүниетанымдық құрылымдардың бірі. Гештальтты құрылым – дәлме-дәл емес, бірақ тұтас, жалпылық сипаттағы түсінік. Фрейм дүниені дәлме-дәл, тура мағынасында бейнелесе, гештальт оны жанамалап, тұспалдап, ауыспалы мағынасында сипаттайды. Түркі тілдерінде гештальт көріністері «жалғыздық, бүтіндік», «тағдыр», «шүкірлік ету», «тәубешілік ету» принциптері негізінде құрылады. **Жалғыздық, бүтіндік:** Құдай [алла, тәңірі] жаратты; Жалғыздың жары – құдай. Жалғыздық құдайға жарасар; Тағдыр, жазмыш бұйрығы: Құдайдың [Алланың] бұйрығы. Құдайдың [Алланың] жазуы; **Тәубешілік ету:** Құдай тоба [тәуба]; **Шүкірлік ету:** Құдайға шүкір; **Тұтастық:** Момынның есебін қу табады, Қудың есебін құдай табады; **Ұқсастық:** Адамның баласы – Алланың добы. Аққа құдай жақ. Тұйықтық: Құдайдың [құданың] күдіреті; **Араластық:** Құдай десен – құр қалмас, Құдай берген арымас; Құдайға сыйынған құстай ұшады, Адамға сыйынған мұрттай ұшады; **Жалпы шектік:** Құдайдың құтты күні; Көп қайда болса, Құдай сонда.

**Ойсурет – концепт қалыптастыру операциясының ең күрделі формасы.** Ойсурет терминін қазақ тіліне енгізген профессор Н. Уәли. Ойсурет санада суреттеу тәсілі яғни бейне, символ, метафораның көмегімен танылады. Ойсурет суреткердің қиялдау, суреттеу, ұқсату шеберлігінен туындайды. Санадағы фантазиялау таланты басым болса, концептіні ойсурет құрылымында таныту деңгейі жоғары болады. Ойсурет концепт-мифтерде де кездестіруге болады. Мысалы, жаратушы күштерге қатысты ойсурет концепт деп алла жар болсын, алланың құлағына шалынсын, тәңір жарылқасын, құдай сақтасын, құдай тілеуінді берсін, құдайға құлшылық ету, алладан жәрдем сұрау деген сияқты фразеологизмдерін айтуға болады.

**Ассоциация** – дүниені тануда адам санасындағы алғаш пайда болатын ділдік сигналдар, білім алудың бір тәсілі. Ассоциация арқылы тану – бұрынғы тәжірибелер мен жаңадан қабылданған түсініктер арасындағы байланыс. Сөздердің өзара жақын, не алшақ болуы, бірін-бірі ашып түсіндіре алуы – бірін-бірі қажет етіп тұруы олардың бойындағы ұғымдық мәнмен байланысады. Сөздің ассоциативті өрісі объективті шындықтағы нысанды қабылдаудың стереотипін сөздің екінші бір тілдік бірлікпен байланысы түрінде береді, ал семантикалық жадының иерархиялық құрылымы жадыдағы ұғымдардың өзара уәжде-луімен анықталады. Өрістің толығы мен құрылымын теориялық, іс-тәжірибелік тұрғыдан қарастыру ойлау мен тіл жүйесі арасындағы байланыстарды орнатуға мүмкіндік береді.



Мәселен, «От» культі концептісі мынадай ассоциациялық өрісте танылған: *От жалпыадамзаттық танымда → ошақ → түтін → отбасы → ұрпақ → жан мифологемалары көрініс табады.* От культі жалпыұлттық танымда – үйдің иесі, отбасының символы, шамшырағы, қамқоршысы. «Аруақтар» культі концептісі мынадай ассоциациялық өрісте танылған: *Аруақ жалпыадамзаттық танымда аруақ → жан → құт → о дүние мифологемалары көрініс табады.* Аруақтар культі – қысылғанда, бастарына бір қиындық түскенде, жан қиналғанда, аруақтарды шақырып, олардан көмек сұрайды, үйдің, отбасының қамқоршысы, көмекшісі.

«Культ» концептісінің табиғатын ашу үшін ертедегі көшпелі түрлі халықтардың мәдениетіне тән мифологияға тоқталамыз. Табиғаттың дүлей күштерінің алдындағы дәрменсіздігі, айналасындағы заттар мен құбылыстардың құпиясы алғашқы қауым адамына тән ойлауды мифологияны туғызды. Миф - нақты бір тарихи уақытта, нақты бір географиялық кеңістікте нақты бір саяси, әлеуметтік, мәдени, шаруашылық жайында тірлік етіп жатқан адам қоғамының өзі өмір сүріп отырған орта, уақыт пен кеңістік туралы, ғалам туралы, оның қалай пайда болғандығы, жаратушысы жайында адамға ықпал ететін ішкі сыртқы күштер туралы, өз қоғамының ғаламдағы орны, дәрежесі туралы түсініктердің жиынтығы, дәлірек айтқанда «түсіндім» деген стереотипі. Стереотип білім алудың қайнар көзі, когнитивтік модель қалыптастырушы ментальді әрекет. Стереотип – адам санасында туындайтын дүние бейнесінің бір бөлігі. Яғни әрбір тіл бірлігінің бойынан стереотиптік таңбаны тануға болады. Бұл жағдайда миф - ойдан шығарылған өтірік, жасанды дүние емес, нақты халықтық дүние мен өзі туралы шындық басқаша айтқанда - «шын» деп есептелінген, тарихи, рухани тәжірибесіне сүйенген стереотиптік деңгейдегі ақиқаты.

**Қорытынды.** Культтік лексемалардың бейнелілік компоненттері қазақ, қырғыз тілдік санасында ортақ болып келсе, символикалық бөліктерде әр халықтың танымында өзіндік ерекшеліктері байқалды. «Жаратушы күштер» концептісінің лексикалық бірліктері бойында сан ғасырлар бойы халық тәжірибесінде жинақталған білімдер көрініс тапқан. Культтік фразеологизмдер адам санасында бейнеленген сыртқы дүниені танудың бірлігі – концептінің тілдік көрінісі және аталмыш фразеологизмдер рухани-мәдени өмірдің формасының көрсеткіші болып табылады. Қазақ, қырғыз, өзбек тілдердегі культ, культтік фразеологизмдерге қатысты атауларды лексика-семантикалық, этнолингвистикалық тұрғыдан олардан туындаған тілдік бірліктерді когнитивтік, лингвосомиотикалық табиғаты зерттелді. Туыстас тілдердің жүйелілік-құрылымдық статусы сараланды, жан-жақты сипатталынып, анықталды.

**Шешімі.** Біздің зерттеуіміздің нәтижесі бойынша «Культ» концептісінің тілдік көріністерінің ішкі құрылымында Абстракттілі категория → Сыйыну → Жалбарыну → Бас ию → Табыну → Құрметтеу мифологемалары өмір сүреді. Соған сәйкес культ элементтерінің лингвосомиотикалық бірліктері талданып, оның құрылымына қатысты атаулардың уәжділігі әлеуметтік-мәдени, табиғи-тарихи ортамен байланысты қарастырылды. «Культ» концептісі жүйесіндегі «сыйыну», «жалбарыну», «табыну», «құрметтеу» сөздерінің тілдік-танымдық моделін былайша суреттейміз. Культ: 1) сыйыну (құдай, алла, тәңір, хақ, раббы, жаббар, жаратқан, жаратушы ие, жасаған, ием); анимистік ұғымдар (аруақтар культі, жерлеу культі, т.б.); 2) жалбарыну (арбау, мадақтау); 3) табыну, тотемдік, магиялық (сөз магиясы, киелі сандар, бата, алғыс, қарғыс сөздер; біреуге табыну немесе біреуді қадірлеу немесе құдайларға табыну, көсемге табыну); 4) құрметтеу, фетиштік (әулиелі, киелі жерлер, т.б.) діни наным-сенімдерге негіз болады.

### Әдебиеттер тізімі

- 1 Токарев С.А. Ранние формы религии. / С.А. Токарев - Москва: Политиздат, 1990. - 622 с.
- 2 Акатаев С.Н. Культ предков у казахов и его этногенетические и историко-культурные истоки. // Дисс. канд. философ. / С.Н. Акатаев - Алматы, 1973. -191 с.

- 3 Снесарев Г.П. О причинах сохранения религиозно-бытовых прежитков у узбеков Хорезма. // «Советская этнография». 1957. №2. - С. 82.
- 4 Мифы, культы, обряды, народов зарубежной Азии. - Москва: Наука, 1986. - 254 с.
- 5 Символика культов и ритуалов народов зарубежной Азии. - Москва: Наука, 1980. - 207 с.
- 6 Толеубаев А.Т. Реликты доисламских верований в семейной обрядности казахов (XIX-нач. - XX в.). / А.Т. Толеубаев - Алма-Ата: Наука, 1991.- 214 с.
- 7 Баялиева Т.Д. Доисламские верования и их пережитки у киргизов. / Т.Д. Баялиева – Фрунзе, Илим. 1972. - 170 с.
- 8 Снесарев Г.П. Реликты домусульманских верований и обрядов у узбеков Хорезма. / Г.П. Снесариев - Москва: Наука, 1969. – 336 с.
- 9 Сагалаев А.М. Мифология и верования алтайцев. Центрально-Азиатские влияния. / А.М. Сагалаев – Новосибирск: Наука, 1984. - 120 с.
- 10 Ахметов Ә.Қ. Түркі тілдеріндегі табу мен эвфемизмдер (салыстырмалы этнолингвистикалық зерделеу). / Ә.Қ. Ахметов – Алматы: Ғылым, 1995. - 176 б.
- 11 Ғабитханұлы Қ. Наным-сенімге байланысты қазақ тіліндегі тұрақты тіркестер: фил. ғыл. канд. дис: 10.02.02. / Қ. Ғабитханұлы – Алматы, 1995. - 182 б.
- 12 Русско-киргизский словарь. /Под редак. К.К. Юдахина. – Москва, 1957. - 990 с.
- 13 Атеистің қалта сөздігі. /Орысшадан аудар,ан: Д.Мадеев, Е.Сапуанов, А.Бермаханов. – Алматы: Қазақстан, 1988. - 288 б.
- 14 Мәдени-философиялық энциклопедиялық сөздік. /Құраст. Т. Ғабитов, А. Құлсариева және т.б. – Алматы: Раритет, 2004. -320 б.
- 15 Мифологический словарь. / Гл. ред. Е.М. Мелетинский. – Москва: Советская энциклопедия, 1990. - 672 с.
- 16 Қайдар Ә.Т. Халық даналығы (Қазақ мақал-мәтелдерінің түсіндірме сөздігі және зерттеу). / Ә.Т. Қайдаров – Алматы: «Тоғанай Т», 2004. -560 б.
- 17 Манкеева Ж. Мәдени лексиканың ұлттық сипаты. / Ж. Манкеева – Алматы: Ғылым, 1997. - 272 б.
- 18 Маслова В.А. Когнитивная лингвистика. / В.А. Маслова – Минск: ТетраСистемс, 2004. - 256 с.
- 19 Уәли Н. Қазақ сөз мәдениетінің теориялық негіздері: фил. ғыл. д-ры дис: / Н. Уәли // – Алматы, 2007. - 330 б.

**Г.К.Рысбаева<sup>1</sup>, Ж.Т.Исаева<sup>2</sup>, Г.Ж.Тунғышбаева<sup>3</sup>**

<sup>1</sup>Египетский университет исламской культуры Нур-Мубарак, Алматы, Казахстан.

<sup>2,3</sup>Казахский национальный медицинский университет им. С.Д. Асфендиярова, Алматы, Казахстан.

### **Концепт «Культ» в языковой картине мира**

**Аннотация.** Каким бы ни был концепт «Культ», он является одним из своеобразных концептов в духовно-культурной концептуальной системе народа. Духовная культура познается через воззрения человека на окуржающую среду, религиозные взгляды, верования, характер, способности и т.д. по своей абстрактной характеристике культ является очень сложным. Исследование культовой лексики – это не изучение религии, а понимание, всестороннее рассмотрение раннего духовного наследия народа, духовно-культурной жизни, ественно научного бытия, верований, обычаев, традиций через язык. У каждого народа есть свой образ мира, поскольку язык – это не только мышление, средство отношений, но и духовное и культурное зеркало всего этноса. В системе концепта «Культ» когнитивно-языковые модели слов «сыйыну», «жалбарыну», «табыну», «құрметтеу» имеют особой значение. Через концепт можно определить национальное мировоззрение, мышление, знания народа.

**Ключевые слова:** концепт «Культ», антропоцентризм, поклонение, моление, ассоциация, концептуальное поле.

G.K. Rysbayeva<sup>1</sup>, Zh.T. Issayeva<sup>2</sup>, G.Zh. Tungushbayeva<sup>3</sup>

<sup>1</sup>Nur-Mubarak Egyptian University of Islamic Culture, Almay, Kazakhstan

<sup>2,3</sup>Kazakh National Medical University named after S.D.Asfendiyarov, Almay, Kazakhstan

### The concept of «Cult» in the linguistic picture of the world

**Abstract.** Whatever the concept of «Cult» is one of the original concepts in the spiritual and cultural conceptual systems of the people. Spiritual culture is known through the views of man according to the environment, religious views, beliefs, character, abilities and notion of the cult is very complex. The study of cultic vocabulary is not a study of religion, but an understanding, a comprehensive consideration of the early spiritual heritage of the people, spiritual and cultural life, natural scientific life, beliefs, customs, traditions through a language. Every nation has its own image of the world, because language is not only thinking, means of relations, but also a spiritual and cultural mirror of the whole ethnos. In the system of the concept of «Cult», the cognitive-linguistic models of the words «syynu», «jalbarynu», «tabynu», «kurmeteu» have special importance. Through the concept it is possible to define a national outlook, thinking, knowledge of the people.

**Key words:** concept of Cult, anthropocentrism, worshipping, praying, association, conceptual field.

### References

- 1 Tokarev S.A. Rannie formi religii [Wounded forms of religion]. (Politizdat, Moscow, 1990. 622 p.). [in Russian]
- 2 Akataev S.N. Kult predkov u kazaxov i ego etnogeniticheskie i istoriko-kulturnie istoki [The Cult of ancestors among the Kazakhs and its ethnogenetic and historico-cultural origins]. Diss. ... kand. filosof. (Almaty, 1973. P. 191). [in Russian]
- 3 Snesarev G.P. O prichinax sokhraneniya religiozno-bitovykh prejitkov u uzbekov Xorezma [On the reasons for the preservation of religious and everyday life in the Uzbeks of Khorezm], (Sovetskaya etnografiya. 1957. №(2). 82). (1957). [in Russian]
- 4 Mifi, kulti, obryadi, narodov zarubejnoj Azii [Myths, cults, rituals, peoples of foreign Asia].. (Nauka, Moscow: 1986); Simvolika kultov i ritualov narodov zarubejnoj Azii [Symbols of cults and rituals of the peoples of foreign Asia] (Nauka, Moscow, 1980). [in Russian]
- 5 Toleubaev A.T. Relikti doislamskih verovaniy v semeynoy obryadnosti kazahov (XIX-nash. – XXv.) [Relics of pre-Islamic beliefs in the family rites of Kazakhs (XIX-beg. - XXv.)]. (Nauka, Alma-Ata, 1991. 214 p.). [in Russian]
- 6 Bayalieva T.D. Doislamskie verovaniya i ih perejtki u kirgizov [Pre-Islamic beliefs and their vestiges in the Kyrgyz]. (Ilim.Frunze, 1972. 170 p.). [in Russian]
- 7 Snesarev G.P. Relikti domusulmanskikh verovaniy i obryadov u uzbekov Xorezma [Relics of pre-Islamic beliefs and rituals among Uzbeks of Khorezm]. (Nauka, Moscow, 1969. 336 p.). [in Russian]
- 8 Sagalaev A.M. Mifologiya i verovaniya altaysev. Centralno-Aziatskie vliyaniya [Mythology and beliefs of Altaians. Central Asian influences]. (Nauka, Novosibirsk, 1984. 120 p.). [in Russian].
- 9 Ahmetov A.Kh. Turki tilderindegi tabu men evfemizmder (salystyrmali etnolinvestikalikh zerdeleu) [Discovery and Euphemisms in Turkic languages (comparative ethno linguistic study)]. (Gilim, Almaty: 1995. 176 p.). [in Kazakh]
- 10 Gabithanuli Kh. Nanim-senimge baylanisty kazakh tilindegi turakhti tirkester [Regular expressions in the Kazakh language related to faith: fil. the science kand disk.]: fil.gil.kand.dis: 10.02.02. (Almaty, 1995. P. 182). [in Kazakh]

- 11 Russko-kirgizskiy slovar. /Pod redak. K.K.Yudaxin [Russian-Kyrgyz dictionary. / Ed. K.K. Yudahin]. (Moscow, 1957. 990 p.). [in Russian]
- 12 Ateistin khalta sozdigi. /Orisshadan aud.:D.Madeev, E.Sapuanov, A.Bermahanov [Atheist pocket dictionary. From/to Russian: D. Madeev, E. Sapuanov, A.Bermakhanov]. (Kazakhstan, Almaty: 1988. P. 288). [in Kazakh]
- 13 Madeni-filosofiyalikh ensiklopediyalikh sozdik. /Khurast. T.Gabitov, A.Kulsarieva jane t.b. [Cultural-philosophical encyclopedic dictionary. / Composer. T. Gabitov, A. Kulsarieva]. (Raritet, Almaty: 2004. P 320). [in Kazakh]
- 14 Mifologicheskiy slovar./Gl. red. E.M.Meletinskiy [Mythological dictionary/Ed. E.M. Meletinsky]. (Sovetskaya ensiklopediya, Moscow, 1990. P. 672). [in Russian]
- 15 Khaydarov Ä.T. Halykh danalygy (Khazak, makhal-matelderdering tusindirme sozdigi zhane zertteu) [Folk wisdom (explanatory dictionary of kazakh proverbs and sayings)]. («Toganay T», Almaty: 2004. P. 560). [in Kazakh]
- 16 Mankeyeva Zh. Madeni leksikanyn ulttyk, sipaty [The national character of cultural lexicon]. (Gylym, Almaty: 1997. 272 p.). [in Kazakh]
- 17 Maslova V.A. Kognitivnaya lingvistika [Cognitive Linguistics]. (TetraSistemas, Minsk: 2004. 256 p.). [in Russian]
- 18 Uali N. Khazakh soz madeniyetinign teoriylykh, negizderi [Theoretical foundations of the Kazakh word culture]: fil. gyl. dok. dis: (Almaty, 2007. P. 330). [in Kazakh]

#### **Авторлар туралы мәлімет:**

**Рысбаева Г.Қ.** - филология ғылымдарының кандидаты, профессор міндетін атқарушы, Нұр-Мұбарак Египет ислам мәдениеті университеті, Алматы, Қазақстан.

**Исаева Ж.Т.** - филология ғылымдарының кандидаты. С.Ж. Асфендияров атындағы қазақ ұлттық медицина университеті, Алматы, Қазақстан.

**Тұңғышбаева Ф.Ж.** - аға оқытушы. С.Ж.Асфендияров атындағы қазақ ұлттық медицина университеті, Алматы, Қазақстан.

**Rysbayeva. G.K.**- candidate of philology, Professor. Nur-Mubarak Egyptian University of Islamic Culture, Almay, Kazakhstan.

**Issayeva Zh.T.** - candidate of philology. Kazakh National Medical University named after S.D. Asfendiyarov, Almay, Kazakhstan.

**Tungushbayeva G.Zh.** - senior teacher. Kazakh National Medical University named after S.D. Asfendiyarov, Almay, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.  
Филология сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. **Журналдың мақсаты.** Әдебиеттану және тілтану саласындағы ғылыми зерттеу нәтижелерін, филология ғылымының өзекті мәселелерін, тіл және әдебиет саласындағы оқыту әдістемесін, ғылыми конференцияның мағыналы материалдарын, библиографиялық шолу мен сыни тақырыптағы ғылыми құндылығы бар, мұқият тексеруден өткен материалдарды жариялау.

2. **Журналда мақала жариялаушы автор** мақаланың қол қойылған 1 дана қағаз нұсқасын Ғылыми басылымдар бөліміне (редакцияға, мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет) және **vest\_phil@enu.kz** электрондық пошталарына **Word** форматындағы нұсқаларын жіберу қажет. Мақала мәтінінің қағаз нұсқасы мен электронды нұсқалары бірдей болулары қажет.

**Мақалалар қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде қабылданады.**

3. Автордың қолжазбаны редакцияға жіберуі мақаланың Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысында басуға келісімін, шетел тіліне аударылып қайта басылуына келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы автор туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына кепілдеме береді.

4. **Мақаланың көлемі** 8 беттен кем болмауы және 16 беттен аспауға тиіс.

5. **Мақаланың құрылымы:** (қағаз беті - **A4**, кітап сұлбасында, беттеу жолы бар жағынан – 20 мм. Шрифт: **Times New Roman** - нұсқасында, әріптің көлемі (кегель) - **14**);

6. **XҒТАР** <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;

**Автор(лар)дың аты-жөні** – жолдың ортасында, қою кіші әріппен жазылады;

**Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті** (егер авторлар әртүрлі мекемеде жұмыс істейтін болса, онда әр автордың жұмыс орны қасында курсивпен жазылуы керек) – жолдың ортасында;

Автор(лар)дың **E-mail-ы** – жақша ішінде, курсивпен, жолдың ортасында;

**Мақала атауы** – жолдың ортасында, жартылай қою кіші әріппен жазылады;

**Аңдатпа** - 100-200 сөз; формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (**кіріспесі, мақаланың мақсаты мен міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың зерттеу әдістері, нәтижелері мен талқылаулары, қорытындысы**) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет.

**Түйін сөздер** (6-8 сөз немесе сөз тіркесі) - Түйін сөздер мақала мазмұнын ашатын, мейлінше мақала атауы мен аннотациядағы сөздерді қайталамай, мақала мазмұнындағы көп кездесетін сөздерді қолдану қажет. Сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін ғылым салаларының терминдерін қолдану қажет.

**Негізгі мәтін** мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды бөлімдерін қамтуы қажет – жола-ралық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1,25см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады. Таблица, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр таблица, сурет қасында оның аталуы болу қажет. Сурет айқын әрі сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана нөмірленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқалары міндетті түрде алғаш қолданғанда түсініктеме берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.



## Әдебиеттер тізімі

Мәтінде әдебиеттерге сілтеме тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің нөмірленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіледі: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1, 253 б.] арқылы, екінші сілтеме [2, 182 б.] арқылы т.с.с. жүргізіледі.

**Әдебиеттер тізімінде** кітаптың жалпы бет көлемі көрсетіледі.

**Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды.** Сонымен қатар, рецензиядан өтпеген басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгісін төмендегі мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

**Авторлар туралы мәлімет:** автордың аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекен-жайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде толтырылады.

**7. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет.** Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның кейін қайтарылуы, оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді. Редакцияға түскен мақала жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Барлық рецензиялар авторларға жіберіледі. Автор (рецензент мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда) үш күн аралығында қайта қарап, қолжазбаның түзетілген нұсқасын редакцияға қайта жіберуі керек. Рецензент **жарамсыз** деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі.

**8. Төлемақы.** Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына төлем жасау туралы ескертіледі. Төлем көлемі 2018 жылға ЕҰУ қызметкерлері үшін 4500 тенге және басқа ұйым қызметкерлеріне 5500 тенге болып белгіленді.

### Реквизиттер:

РГП ПХВ «Евразийский национальный  
Университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК  
Столичный филиал АО «Цеснабанка»  
КБЕ 16  
БИН 010140003594  
БИК TSES KZ KA  
Счет в кодировке IBAN –  
KZ 91998 BTV 0000003104

*«Басылым үшін» (жіберушінің аты-жөні)*



## **Provision on articles submitted to the journal “Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Philology Series”**

1. Publication of carefully selected original scientific works in the fields of literary studies, linguistics, reflecting the actual problems of philology, teaching language methods and literature, the most significant materials of scientific conferences, bibliographic summaries and reviews.

2. An author who wishes to publish an article in a journal must submit the article in hard copy (printed version) in one copy, signed by the author to the scientific publication office (at the address: 010008, Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Building, room 408) and by e-mail **vest\_phil@enu.kz** in Word format. At the same time, the correspondence between Word-version and the hard copy must be strictly maintained.

**Language of publications:** Kazakh, Russian, English.

3. Submission of articles to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish articles in the journal and the re-publication of it in any foreign language. Submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about himself, the lack of plagiarism and other forms of improper borrowing in the article, the proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, illustrations.

4. **The volume of the article** should not exceed 18 pages (from 6 pages).

5. **Structure of the article** (page – A4 format, portrait orientation, page margins on all sides - 20 mm. Font: type - Times New Roman, font size - 14)

**GRNTI** <http://grnti.ru/> - first line, left

**Initials and Surname of the author (s)** - center alignment, italics

Full name of the organization, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization) - center alignment, italics

**Author's e-mail (s)**- in brackets, italics

**Article title** - center alignment, bold

**Abstract** (100-200 words, it should not contain a formula, the article title should not repeat in the content, it should not contain bibliographic references, it should reflect the summary of the article, preserving the structure of the article - introduction, problem statement, goals, history, research methods, results /discussion, conclusion).

**Key words** (6-8 words/word combination. Keywords should reflect the main content of the article, use terms from the article, as well as terms that define the subject area and include other important concepts that make it easier and more convenient to find the article using the information retrieval system).

The main text of the article should contain an introduction, problem statement, goals, history, research methods, results / discussion, conclusion - line spacing - 1, indent of the «red line» -1.25 cm, alignment in width.

Tables, figures should be placed after the mention. Each illustration should be followed by an inscription. Figures should be clear, clean, not scanned.

In the article, only those formulas are numbered, to which the text has references.

All abbreviations, with the exception of those known to be generally known, must be deciphered when first used in the text.

Information on the financial support of the article is indicated on the first page in the form of a footnote.

## References

In the text references are indicated in square brackets. References should be numbered strictly in the order of the mention in the text. The first reference in the text to the literature should have the number [1], the second - [2], etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). References to unpublished works are not allowed. Unreasonable references to unreviewed publications (examples of the description of the list of literature, descriptions of the list of literature in English, see below in the sample of article design).

At the end of the article, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the article is in Kazakh), in Kazakh and English (if the article is in Russian) and in Russian and Kazakh languages (if the article is English language).

Information about authors: surname, name, patronymic, scientific degree, position, place of work, full work address, telephone, e-mail - in Kazakh, Russian and English.

**6. The article must be carefully verified.** Articles that do not meet technical requirements will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the article has been accepted for publication.

**7. Work with electronic proofreading.** Articles received by the Department of Scientific Publications (editorial office) are sent to anonymous review. All reviews of the article are sent to the author. The authors must send the proof of the article within three days. Articles that receive a negative review for a second review are not accepted. Corrected versions of articles and the author's response to the reviewer are sent to the editorial office. Articles that have positive reviews are submitted to the editorial boards of the journal for discussion and approval for publication. Periodicity of the journal: 4 times a year.

**8. Payment.** Authors who have received a positive conclusion for publication should make payment on the following requisites (for ENU employees - 4,500 tenge, for outside organizations - 5,500 tenge):

### Requisites:

РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК  
Столичный филиал АО «Цеснабанка»  
КБЕ 16  
БИН 010140003594  
БИК TSES KZ KA  
Счет в кодировке IBAN –  
KZ 91998 BTV 0000003104

*«for publication of the full name»*

## **Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева. Серия Филология»**

1. **Цель журнала.** Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ в области литературоведения и языкознания, отражающие актуальные проблемы филологических наук, методы преподавания языка и литературы, а также наиболее значительные материалы научных конференций, библиографические обзоры и рецензии.

2. **Автору, желающему опубликовать статью в журнале** необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail **vest\_phil@enu.kz**. При этом должно быть строго выдержано соответствие между **Word**-файлом и твердой копией.

**Язык публикаций:** Казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя, Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, издания статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. **Объем статьи** не должен превышать 16 страниц (от 8 страниц).

5. **Схема построения статьи** (страница – А4, книжная ориентация, поля со всех сторон – 20 мм. Шрифт: тип – Times New Roman, размер (кегель) - 14):

**ГРНТИ** <http://grnti.ru/> - первая строка, слева

**Инициалы и Фамилию автора(ов)**- выравнивание по центру, курсив

**Полное наименование организации, город, страна** (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

**E-mail автора(ов)** – в скобках курсив

**Название статьи** – выравнивание по центру полужирным шрифтом

**Аннотация** (100-200 слов; не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы).

**Ключевые слова** (6-8 слов/словосочетаний).

Ключевые слова должны отражать основное содержание статьи, использовать термины из текста статьи, а также термины, определяющие предметную область и включающие другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

**Основной текст** статьи должен содержать введение, постановку задачи, цели, историю, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» -1,25 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

## Список литературы

В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1, 153 с.], вторая - [2, 185 с.] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 с.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

**6. Рукопись должна быть тщательно выверена.** Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

**7. Работа с электронной корректурой.** Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Все рецензии по статье отправляются автору. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию к повторному рассмотрению не принимаются. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

**Периодичность журнала: 4 раза в год.**

**8. Оплата.** Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

### Реквизиты:

РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК  
Столичный филиал АО «Цеснабанка»  
КБЕ 16  
БИН 010140003594  
БИК TSES KZ KA  
Счет в кодировке IBAN –  
KZ 91998 BTV 0000003104  
*«за публикацию ФИО»*

## *Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template*

XFTAP 17.09.91; 17.07.31

**А.Ж. Шәріп**

*Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан*  
(E-mail: amantay\_sh@hotmail.com)

### **Хүсейін Жавид және XX ғасыр басындағы қазақ поэзиясы: рухани ізденістер мен көркемдік ерекшеліктер**

**Андатпа.** XX ғасыр басында түркі халықтарының рухани өміріне белсене атсалысқан алдыңғы қатарлы қаламгерлер шоғыры кейінгі ұрпаққа бай әдеби мұра қалдырды. Солардың бірі – «Шығыстың Шекспирі» атанған эзербайжан ақыны, драматургы Хүсейін Жавид. Өкінішке қарай, оның шығармалары қазақ оқырманына бейтаныс болып келеді. Мұның негізгі себебі – өзара аударма тәжірибесінің жүйелі түрде жолға қойылмағандығы және қазақ-эзербайжан әдеби байланыстарын ғылыми тұрғыдан зерттеудің осы уақытқа дейін жеткілікті дәрежеде қолға алынбағандығы. Сондықтан бұл бағытта әдебиеттанушылардың алдында тың мақсаттар пен міндеттер тұр. Негізінен Низами Гәнжәуи, Абай Құнанбаев, Мырза-Фәтәли Ахундзадә секілді классиктері шығармаларынан ғана азды-көпті хабардар екі халықтың арғы-бергі әдебиетіндегі құбылыстарды ең алдымен салыстырмалы-тарихи әдіс тұрғысынан таразылау қажет. Бұл мақалада Хүсейін Жавидтің өлеңдеріндегі романтизм оның өзімен замандас қазақ ақындарының (М.Жұмабаев, М.Дулатов, С.Торайғыров, Б.Күлеев) поэзиясындағы ұқсас сарындармен ұштастыра қарастырылып, екі ел әдебиеті дамуының сол кезеңіндегі идеялық-көркемдік ізденістер көп ретте ортақ мәдени-рухани арнадан бастау алғандығы нақты мысалдармен дәлелденеді.

**Түйін сөздер:** ұлттық поэзия, әдеби байланыстар, романтизм, Батыс-Шығыс, адамгершілік мұраттар, түрікшілдік сарындары.

#### **Мақала мәтінде төмендегі бөлімдер қамтылуы қажет:**

- кіріспесі,
- мақаланың мақсаты мен міндеті,
- қарастырылып отырған сұрақтың зерттеу әдістері,
- нәтижелер мен талқылаулары,
- қорытынды, шешімі.

#### **Әдебиет тізімі**

- 1 Жұмабаев М. Шығармалары: Өлеңдер, поэмалар. / М. Жұмабаев – Алматы: Жазушы, 1989. – 448 б.
- 2 Күлеев Б. Айтшы, ақ қайың. / Б. Күлеев – Алматы: Жазушы, 1969. – 324 б.
- 3 Мамедова С. Г. Джавид и романтическая свобода // Актуальные вопросы теории и практики филологических исследований. Матер. межд. науч.-прак. конф., 25-26 марта 2011 г. / С.Г. Мамедова // – Пенза-Москва-Решт: Научно-издательский центр «Социосфера», 2011. – С. 348-352.
- 4 Джафаров М. Гусейн Джавид. / М. Джафаров – Баку: Элм, 1982. – 194 с.
- 5 Торайғыров С. Екі томдық шығармалар жинағы. – Т.І. / С. Торайғыров – Алматы: Ғылым, 1993. – 280 б.
- 6 Mərdanova S.M. Hüseyn Cavidin «Azər» poemasında lirik ricətlər // Bakı universitetinin xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası. / S.M. Mərdanova // – 2010. №3. – P. 49.
- 7 Мұқанов С. XX ғасырдағы қазақ әдебиеті. 1-бөлім (Ұлтшылдық, байшылдық дәуірі) // Классикалық зерттеулер: Көп томдық. Т. 7. / С. Мұқанов // – Алматы: Әдебиет әлемі, 2012. – 420 б.
- 8 Akimova E. Hüseyn Cavid lirikasında dekadans // 525-ci qəzet. - 2013. -13 aprel. № 64. - P. 24.
- 9 Дулатұлы М. Бес томдық шығармалар жинағы. Т.І. / М. Дулатов – Алматы: Мектеп, 2002. – 368 б.
- 10 Пашазаде И. Поэтические особенности русских переводов произведений Гусейн Джавида.

/ И. Пашазаде – Баку: Огуз Ели, 2013.- с. 192.

**А.Ж. Шарип**

*Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан*

### **Гусейн Джавид и казахская поэзия начала XX века: духовные искания и художественные особенности**

**Аннотация.** Великолепная плеяда деятелей пера, принимавших активное участие в духовной жизни тюркских народов начала XX века, оставила будущим поколениям богатое литературное наследие. Одним из них является азербайджанский поэт и драматург Гусейн Джавид, прославившийся как «Восточный Шекспир». К сожалению, его произведения до сих пор неведомы казахскому читателю. Главная причина этого заключается в отсутствии постоянного взаимного сотрудничества в сфере художественного перевода и недостатке по сей день научных исследований о казахско-азербайджанских литературных связях. Поэтому в этом направлении перед литературоведами ставятся новые цели и задачи. Художественные явления, имевшие место в разные периоды развития литературы обоих народов, которые главным образом более или менее знакомы с произведениями классиков Низами Гянджеви, Абая Кунанбаева, Мирза-Фатали Ахундзаде, в первую очередь следует рассматривать с точки зрения сравнительно-исторического метода. В этой статье романтизм в стихах Гусейна Джавида анализируется в сочетании со схожими мотивами в поэзии его современников – казахских поэтов М.Жумабаева, М.Дулатова, С.Торайгырова, Б.Кулеева и на конкретных примерах раскрываются во многом превалирующие общие культурно-духовные источники в их идейно-художественных исканиях.

**Ключевые слова:** национальная поэзия, литературные связи, романтизм, Запад-Восток, гуманистические идеалы, тюркские мотивы.

**A.Zh. Sharip**

*L.N. Gumilev Eurasian National University, Astana, Kazakhstan*

### **Hussain Jawid and Kazakh poetry of early 20th century: spiritual quest and artistic features**

**Abstract.** At the beginning of the twentieth century a number of leading writers, actively participating in the spiritual life of the Turkic peoples, left rich literary heritage in subsequent generations. One of them is Hussain Jawid, the Azerbaijan poet and playwright, the “East Shakespeare”. Unfortunately, his works are unfamiliar to the Kazakh reader. The main reason for this is the systematic mismatch of interpreting practices and the lack of scientific research on the Kazakh-Azerbaijan literary relations. That’s why literary critics have a lot of new goals and objectives. The phenomena in the literature of the two peoples, mainly known only by classics such as Nizami Ganzhauī, Abai Kunanbayev, Myrza-Fatali Akhundzade, should be firstly compared to the comparative-historical method. In this article, romanticism in the poems of Hussain Jawid, in conjunction with contemporary Kazakh poets (M. Zhumabayev, M. Dulatov, S.Toraigyrov, B.Kuleev), is ideologically-artistic in that period of the development of the literature of both countries, from the canal is proved by concrete examples.

**Keywords:** national poetry, literary relations, romanticism, West-East, moral ideals, Turkic motifs.

### **References**

1 Zhumabaev M. Shygarmalary: Olender, poehmalar, kara sozder [Works: poems, poetries, proses] (Zhazushy, Almaty, 1989. 448 p.). [in Kazakh]



- 2 Kuleev B. Ajtshy, ak kajyn [Say, white birch] (Zhazushy, Almaty, 1969. 324 p.). [in Kazakh]
- 3 Mamedova S. G.Zhavid i romanticheskaya svoboda [Jawid and romantic freedom]. Aktual'nye voprosy teorii i praktiki filologicheskikh issledovanij. Mater. mezhdunar. nauch.-prak. konf., 25-26 marta 2011 g. [International scientific and practical conference on topical issues of theory and practice of philological research]. Penza – Moskow – Resht, 2011. – pp.348-352. [in Russian]
- 4 Dzhafarov M. Gusejn Dzhavid [Hussain Jawid] (Elm, Baku, 1982. 194 p.). [in Russian]
- 5 Torajgyrov S. Eki tomdyk shygarmalar zhinagy. T.1 [The collection of works in two volumes. T.1.] (Gylm, Almaty, 1993. 280 p.). [in Kazakh]
- 6 Mardanova S. Khusejn Dzhavidyn «Azer» poehmasynda lirik ridzhatlar [Lyric motives in the poem «Azer» Hussain Jawid], Baky universitesinin khabarlary. Khumanitar ehmlar seriyasy [Bulletin of Baku University. Series of Humanities], 3, - p. 43-49 (2010). [in Azerbaijan]
- 7 Mukanov S. XX gasyrdagy kazakh adebieti.1-bolim (Ultshyldyk, bajshyldyk dauiri) [Kazakh literature in the beginning of the 20th century. Part 1 (Nationalism, Bourgeoisie)], Klassikalyk zertteuler: Kop tomdyk. - T.7 [Classic research: multi-volume] (Adabiet alemi, Almaty, 2002).
- 8 Akimova E. Khusejn Dzhavid lirikasynda dekadans [Decadence in the lyrics of Hussain Jawid]. 525-dzhi gazet. - 2013. - 13 aprel. №64. S.24.
- 9 Dulatuly M. Bes tomdyk shygarmalar zhinagy. - T.1. [The collection of works in five volumes. Volume 1]. (Mektep, Almaty, 2002). [in Kazakh]
- 10 Pashazade I. Poeticheskie osobennosti russkikh perevodov proizvedenij Gusejn Dzhavida [Poetic features of Russian translations of Hussain Jawid's works] (Oguz Eli, Baku, 2011) [in Russian]

**Автор туралы мәлімет:**

*Амантай Шәріп* - филология ғылымдарының докторы, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. Астана, Қазақстан.

*Amantai Sharip* - Doctor of Philology, professor L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Редактор: Дихан Қамзабекұлы  
Шығарушы редактор: І.Р. Құрманғалиев  
Дизайн: Ілияс Рысбекұлы

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің  
ХАБАРШЫСЫ. Филология сериясы.  
-2018. - 2 (123). - Астана: ЕҰУ. 197-б.  
Шартты б.т. - 23.0   Таралымы - 35 дана

Мәтін мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы,  
Астана қ., Қ.Сәтпаев көшесі, 2.  
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті  
Тел.: (87172) 709-500 (ішкі 31-413)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің  
баспасында басылды